

УДК 356.7:001.895

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.21>

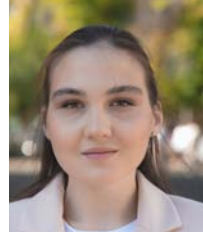
РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬ ПОЛІТИКУ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Іванова Валерія Сергіївна,

аспірантка

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню питання органів державної влади у сфері національної інноваційної системи України, їхніх функцій і взаємодії, що здійснює вплив на розвиток інноваційної діяльності. У роботі використовувалися метод аналізу та синтезу даних, а також системний підхід для дослідження повноважень органів державної влади у сфері інновацій.

У статті проаналізовано існуючу систему органів державної влади, які реалізують політику у сфері інноваційної діяльності. До таких органів належать: Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство економіки України, Міністерство освіти і науки України та Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України.

Варто приділити особливу увагу допоміжним інститутам, які забезпечують функціонування інноваційної сфери, зокрема: Раді з розвитку інновацій, Державній інноваційній фінансово-кредитній установі.

Окрема увага приділяється аналізу наукового підходу щодо доцільності передачі повноважень у сфері інновацій іншому центральному органу виконавчої влади.

Окрім цього, на основі аналізу наукових досліджень розглядається питання доцільності створення спеціалізованого органу в інноваційній сфері, який би перейняв на себе всі повноваження від інших центральних органів виконавчої влади.

Автор доходить висновку, що передача повноважень у сфері інновацій іншому центральному органу виконавчої влади ніяк не змінить наявну зараз ситуацію, проте створення окремого спеціалізованого органу є необхідною складовою частиною належного розвитку національної інноваційної системи. Однак наголошується на тому, що реформування управлінської системи має включати в себе лише цю складову частину, а також має супроводжуватися чітким розмежуванням повноважень у рамках наявної структури.

Результати цього дослідження можуть бути використані у процесі реорганізації управлінської системи з метою підвищення ефективності управління інноваційною сферою.

Ключові слова: національна інноваційна система, організаційно-господарські повноваження, державне управління, інноваційна політика, реформування, координація, суб'єктний склад.

Ivanova Valeriia. Reforming the system of public authorities implementing innovation policy

The article is dedicated to the study of government authorities within Ukraine's national innovation system, their functions, and interactions that influence the development of innovative activities. The research employs methods of data analysis and synthesis, as well as a systematic approach to examining the powers of government authorities in the field of innovation.

The article analyzes the existing system of government bodies that implement policies in the field of innovation. These include the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, the Ministry of Economy of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine, and the Ministry for Strategic Industries of Ukraine.

Particular attention should be paid to auxiliary institutions that ensure the functioning of the innovation sector, such as the Innovation Development Council and the State Innovative Financial and Credit Institution.

A separate focus is given to the scientific approach regarding the feasibility of transferring innovation-related powers to another central executive authority.

Additionally, based on the analysis of scientific research, the article explores the feasibility of establishing a specialized body in the field of innovation that would assume all relevant powers from other central executive authorities.

The author concludes that transferring innovation-related powers to another central executive body will not change the current situation. However, the creation of a separate specialized body is a necessary component of the proper development of the national innovation system. Nevertheless, it is emphasized that management system reform should include only this component and must be accompanied by a clear delineation of powers within the existing structure.

The findings of this study can be used in the process of reorganizing the management system to enhance the efficiency of governance in the innovation sector.

Key words: national innovation system, organizational and economic powers, public administration, innovation policy, reform, coordination, entity composition.

Вступ. Проблема ефективного функціонування національної інноваційної системи є одним з основних питань економічного розвитку України в умовах підвищення конкуренції держав у міжнародному полі. Суб'єкти організаційно-господарських повноважень у сфері інновацій посідають центральне місце у формуванні, реалізації та координації державної інноваційної політики. Важливість цієї проблеми зумовлена тим, що інноваційна діяльність є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Проте наявна в Україні система управління характеризується низькою ефективністю, дублюванням функцій різними державними органами та відсутністю чітко визначеної стратегії розвитку інноваційної політики.

Питання суб'єктів організаційно-господарських повноважень у сфері національної інноваційної системи окреслені у працях багатьох науковців, серед яких Д. Бабай, Ю. Георгієвський, О. Корват, О. Заставна, С. Глібко.

Незважаючи на значний обсяг досліджень, багато аспектів залишаються невирішеними, а саме: доцільність створення спеціалізованого органу виконавчої влади у сфері інновацій, можливість покладення повноважень щодо реалізації державної інноваційної політики на Міністерство економіки України. Отже, зазначені питання залишаються дискусійними та потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета наукової статті полягає в доведенні необхідності реформування системи органів державної влади, що діють в інноваційній сфері, шляхом створення спеціалізованого органу з метою ефективного розбудови національної інноваційної системи.

Результати дослідження. У сучасному світі інновації є рушійною силою розвитку економіки, що визначає місце держави та її конкурентоспроможність на міжнародному полі. Так, формування та функціонування національної інноваційної системи не є можливим без належного правового підґрунтя, однак ще однією складовою частиною, яка відіграє ключову роль, є система органів державної влади, що реалізують організаційно-господарські повноваження у сфері інновацій.

Рівень ефективності державного управління безпосередньо залежить від наявності чіткої системи органів, у межах якої кожен посідає чітко визначене місце та виконує свої організаційно-господарські функції. Саме на управлінській апарат покладено розроблення стратегічних напрямів інноваційної діяльності, забезпечення координації між державою наукою та бізнесом, а також реалізацію державної політики в цій сфері.

Отже, з метою забезпечення ефективного управління національною інноваційною системою важливо окреслити коло державних органів, що реалізують державну політику.

Після розгляду системи органів державної влади до інститутів, що забезпечують реалізацію національної інноваційної політики, варто віднести Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерство освіти і науки, Раду з розвитку інновацій при Кабінеті Міністрів України. Окрім того, окремими повноваженнями в зазначеній сфері наділено Міністерство економіки, зокрема і шляхом реалізації компетенції державних інспекторів із питань інтелектуальної власності Міністерства економіки [1].

А також Міністерство цифрової трансформації України, до повноважень якого належать формування та реалізація державної політики у сферах цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування і електронної демократії, а також розвитку інформаційного суспільства [2].

Що стосується формування та реалізації державної політики у сфері інновацій, то окреслені повноваження належать 4 центральним органам виконавчої влади:

- Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості України, основним завданням якого є формування та реалізація державної політики у сфері інноваційної діяльності у стратегічних галузях промисловості [3];

- Міністерству економіки України, основним завданням якого є формування та реалізація державної інноваційної політики в реальному секторі економіки [4];

- Міністерству освіти і науки України, основним завданням якого є формування та реалізація державної політики у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності й інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передачі) технологій [5];

- Міністерству цифрової трансформації України, основним завданням якого є формування та реалізація державної політики у сферах цифрових інновацій і технологій [6].

Окрім означених органів виконавчої влади, також важливі інститути, які забезпечують підтримку інноваційної діяльності. Серед цих інститутів можна виділити такі, як:

- 1) Рада з розвитку інновацій – це тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, що утворюється для вивчення проблемних питань, пов'язаних із реалізацією державної політики у сфері розвитку інновацій, забезпечення ефективної співпраці Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, громадянського суспільства, суб'єктів господарювання та суб'єктів інноваційної діяльності з метою розроблення, організації, координації та впровадження заходів, механізмів і умов для інноваційного розвитку національної економіки, створення інноваційної інфраструктури та впрова-

дження реформ у сфері інноваційної діяльності.

Основними завданнями Ради є:

1. Надання рекомендацій щодо координації та взаємодії органів виконавчої влади, громадянського суспільства, суб'єктів господарювання та суб'єктів інноваційної діяльності на засадах партнерства, відкритості та прозорості.

2. Підготовка пропозицій щодо створення, відновлення, розвитку та використання інноваційного потенціалу держави, розвитку інноваційної інфраструктури.

3. Підготовка рекомендацій щодо:

- формування і реалізації державної політики у сфері інноваційної діяльності;

- визначення шляхів, механізмів і способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації державної політики у сфері інноваційної діяльності;

- підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань реалізації державної інноваційної політики;

- удосконалення нормативно-правової бази з питань інноваційної діяльності;

- удосконалення механізмів організаційної, адміністративної та фінансової підтримки інновацій;

- розроблення та впровадження сприятливої кредитної, податкової та митної політики у сфері інноваційної діяльності;

- вивчення пропозицій громадянського суспільства, суб'єктів господарювання та суб'єктів інноваційної діяльності щодо створення сприятливих умов для інноваційного розвитку України [7];

- 2) Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (далі – ДІФКУ) (State finance institution for innovations (SFII)).

Метою цієї установи є здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектору економіки, підвищення вітчизняного потенціалу з експорту продукції, що виробляється на підприємствах галузей національної економіки, захисту та підтримки національного товаровиробника [8];

- 3) Національний фонд досліджень України (далі – Фонд) (National research foundation of Ukraine (NRFU)).

Основним завданням Фонду є ґрантова підтримка:

- фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних, соціальних і гуманітарних наук;
- прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, що проводяться протягом декількох років, надається за напрямками розвитку науки та техніки, визначеними законом пріоритетними на момент проведення конкурсного відбору відповідних проєктів [9];

4) центри підтримки технологій та інновацій (Technology and innovation support centers (TISCs)).

Мережа центрів підтримки технологій та інновацій (далі – TISCs) – міжнародний проєкт Усесвітньої організації інтелектуальної власності, який реалізується в Україні із 2018 р. на підставі Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (BOIB) щодо створення центрів підтримки технологій та інновацій в Україні від 26 липня 2018 р.

Метою мережі центрів підтримки технологій та інновацій є надання заявникам зручних і вичерпних консультацій та підтримки у сфері права інтелектуальної власності в Україні та за кордоном, а також підвищення обізнаності щодо набуття, використання та захисту інтелектуальної власності серед представників малого та середнього бізнесу, стартапів, винахідників і креативних індустрій.

Перелік компетенцій TISCs охоплює всі можливі питання набуття, використання та захисту інтелектуальної власності, а також суміжні питання, вирішення яких потребують заявники [10].

Зважаючи на різну роль і юрисдикцію кожного з досліджених органів державної влади у сфері інноваційної діяльності, постає питання необхідності створення спеціального органу, який би забезпечував координацію і ефективну реалізацію інноваційної політики.

Серед науковців досі відсутній єдиний підхід щодо доцільності створення окремого органу або можливості перекласти повноваження на наявний центральний орган виконавчої влади. О. Корват визна-

чає інноваційну політику як складник економічної політики, вказує на те, що інновації не обмежуються цифровими технологіями, пропонує повноваження з формування та реалізації інноваційної політики закріпити за Міністерством економіки України, наділити його можливостями делегувати деякі функції іншим державним органам і здійснювати контроль за їх виконанням, окрім сфери освіти та науки, де Міністерство освіти і науки України має залишитися центральним органом виконавчої влади [11, с. 156].

Попри аргументи, наведені О. Корват, я не поділяю цієї позиції, оскільки на практиці це не вирішить наявні проблеми, а лише змінить центр ухвалення рішень. Такий варіант може призвести до ситуації, яка існує зараз, коли центральним органом виконавчої влади у сфері інновацій є Міністерство освіти і науки України, у якого інноваційна політика є одним із напрямів його відповідальності, що не дозволяє повною мірою комплексно регулювати цю сферу.

Наприклад, Ю. Георгієвський вказує на доцільність створення окремого спеціалізованого центрального органу виконавчої влади – Міністерства інноваційного розвитку, яке буде відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері інновацій [12, с. 154].

Так, необхідність створення спеціалізованого органу сприятиме ефективному управлінню в інноваційній сфері, однак до кінця не вирішить всі проблеми. Не менш велике значення має принцип чіткого розподілу функцій між державними органами. Кожний державний орган становить відносно самостійну, структурно відособлену ланку державного апарату, яка створюється державою з метою здійснення окремого виду державної діяльності, яка наділена відповідною компетенцією та спирається у процесі реалізації своїх повноважень на організаційну, матеріальну силу держави. Загалом державні органи влади повинні взаємодіяти один з одним, доповнювати один одного та, як здається, підпорядковуватись єдиному органу, який має інтегрувати та координувати організаційно-господарські впливи на інноваційні відносини з боку всіх орієнтованих на цю сферу суб'єктів організаційно-господарських повноважень. Отже,

названа система та її структура мають набутися системного, ієрархічно розбудованого характеру. Як відомо, в Україні такого інтегровального та політично відповідального органу держави в інноваційній сфері в системі органів виконавчої влади держави досі немає. Тож такий стан справ треба виправити у процесі формування нової системи державних органів чи їх суттєвої модернізації [13, с. 129].

Висновки. Отже, реформування та створення дієвої системи органів державної влади є пріоритетним напрямом

діяльності представників влади з метою побудови ефективної національної інноваційної системи, яка сприятиме розвитку наукових досліджень і підвищуватиме конкурентоспроможність держави.

Тому вважаю за доцільне створення спеціалізованого центрального органу виконавчої влади, відповідального за інноваційну сферу, діяльність якого буде націлена на координацію і узгодженість дій представників держави, науки та бізнесу, що буде сприяти створенню ефективної інноваційної системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12>.
2. Про утворення Ради з розвитку інновацій : постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 895. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2017-%D0%BF#Text>.
3. Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України : постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2020 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-%D0%BF#Text>.
4. Положення про Міністерство економіки України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>.
5. Положення про Міністерство освіти і науки України : постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text>.
6. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12>.
7. Про утворення Ради з розвитку інновацій : постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 895. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2017-%D0%BF#Text>.
8. Питання Державної інноваційної фінансово-кредитної установи : постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2000 р. № 979. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-2000-%D0%BF#Text>.
9. Про Національний фонд досліджень України : постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 р. № 528. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2018-%D0%BF#Text>.
10. Центри підтримки технологій та інновацій (TISCs). URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/tisc>.
11. Корват О. Актуальні питання державного управління інноваційною діяльністю. *Актуальні ідеї наукової спадщини Михайла Туган-Барановського : збірник наукових праць / наук. ред. В. Небрат ; ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України»*. Київ, 2024. С. 154–157. URL: https://www.researchgate.net/publication/380760522_AKTUALNI_PITANNA_DERZAVNOGO_UPRAVLINNA_INNOVACIJNOU_DIALNISTU#fullTextFileContent.
12. Георгієвський Ю. Передумови створення міністерства інноваційного розвитку України. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/17.05.19/17_05_2019-149-156.pdf.
13. Бабай Д. Формування системи організаційно-господарського забезпечення інноваційних відносин в Україні. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 142. С. 127–135. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16394/1/Pr_zak142.pdf.